

Federalne jedinice Belgije

Belgija je federativna država, koja se sastoji od sljedećih neteritorijalnih i teritorijalnih sastavnica – federalnih jedinica:

- **Neteritorijalna komponenta belgijskog federalizma (usporediva s konstitutivnim narodima u BiH); tri zajednice** – Flamanska (Vlaamse Gemeenschap), Francuska (Communauté française) i Njemačka (Deutschsprachige Gemeinschaft), ustanovljene zakonskim promjenama iz 1970. godine, kao kulturne zajednice, s nadležnostima u oblasti kulture. Promjenama iz 1980. godine ustanovljene su kao zajednice, koje pored kulture imaju nadležnosti i u oblastima zdravstva i omladinske politike.
- **Teritorijalna komponenta belgijskog federalizma (usporediva s entitetima i Distrikom u BiH, ili s kantonima u FBiH); tri regije** – Flandrija (Vlaams Gewest) i Valonija (Région wallonne), ustanovljene zakonskim promjenama iz 1980. godine, kao i Regija Bruxelles–Prijestolnica (Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest), ustanovljena promjenama iz 1988/89. godine, koje se dijele na pokrajine, a ove na općine.
- **Poveznica neteritorijalne i teritorijalne komponente belgijskog federalizma (nije usporediva s institucionalnim rješenjima u BiH): četiri jezična područja** – Nizozemsko, Francusko, Njemačko i Dvojezično područje Bruxelles – Prijestolnica, uvedena zakonskim promjenama još 1962. i 1963. godine.

Ovi se oblici podjela preklapaju, tj. svako područje u zemlji je klasificirano u okviru svake od podjela, a geografske granice svih entiteta uspostavljenih svakom od tih podjela su potpuno jasne. Regije Flandrija i Valonija se sastoje od po pet pokrajina, dok je Regija Bruxelles–Prijestolnica podijeljena samo na općine, pri čemu je okružena teritorijem Flandrije, dok oko 85% njenog stanovništva čine Valonci. Četvrtom državnom reformom iz 1993. godine Belgija je Ustavom definirana kao „**federativna država koja se sastoji od zajednica i regija**“, čija su ovlaštenja i udio u ubiranju poreza povećani, dok su prvi izravni izbori za njihova predstavnička tjela održani 1995. godine. Dotadašnja tradicionalna pokrajina Brabant je po čisto nacionalnom kriteriju podijeljena na Flamanski Brabant i Valonski Brabant.

Jezična područja nemaju svoje institucije i ovlasti, već postoje kao ustavno definirani faktički geografski okvir, sukladno kome se provodi konstituiranje ostalih jedinica federalističko-konsocijacijske decentralizacije i njihovo razgraničenje. Ustavno institucionalizirane zajednice su geografski određene, tako da se njihovo postojanje i ovlasti zakonski ne temelje isključivo na grupacijama stanovništva, već prije svega na pojedinim jasno definiranim geografsko – administrativnim područjima.

Flamanska zajednica i njena zakonska ovlaštenja se teritorijalno poklapaju s Nizozemskim jezičnim područjem i Regijom Flandrija, ali obuhvaćaju i Dvojezičnu jezičnu zonu Bruxelles–Prijestolnica, koja se poklapa sa istoimenom regijom. Francuska zajednica se, također, poklapa sa Francuskim jezičnim područjem, regijom Valonija, kao i Regijom Bruxelles–Prijestolnica. Njemačka zajednica, najzad, obuhvaća Njemačko jezično područje i dio jedne od pokrajina (Liège) unutar Regije Valonija.

Asimetričnost belgijskog federativnog ustroja

Obzirom da i Flamanska i Valonska zajednica imaju i ovlasti na teritoriju Regije Bruxelles-Priestolnica, one nemaju unaprijed određen broj osoba koje žive u njihovoj nadležnosti. Njemačka zajednica je jedina s teritorijem nad kojime ima nadležnosti isključivo u svojstvu zajednice, obzirom da je na nju Regija Valonija prenijela svoje regionalne ovlasti na teritoriju devet općina u svom sastavu. Disproporcija u površini i broju stanovnika pojedinih regija je naglašena, što prikazuje sljedeća tabela:

Regija	Regija Flandrija	Regija Valonija	Regija Bruxelles-Priestolnica
Površina	13,522 km ²	16,844 km ²	161 km ²
% od ukupne površine Belgije	44.29%	55.18%	0.53%
Stanovništvo (popis 2017. godine)	6,516,011	3,614,473	1,191,604
% od ukupnog stanovništva Belgije	57.5%	32.0%	10.5%

Regija Flandrija i Flamanska zajednica imaju jedinstvenu skupštinu i vladu, čije odluke se odnose na poslove te regije, ali i Flamanske zajednice i Nizozemskog jezičnog područja, pri čemu flamanski zastupnici iz Regije Bruxelles-Priestolnica ne mogu utjecati na odluke koje se tiču Regije Flandrija, već samo na one koje se odnose na Flamansku zajednicu i Nizozemsko jezično područje. Svi zakoni koje zajednički Flamanski parlament donese zato moraju sadržati uputu primjenjuju li se samo na Regiju, Zajednicu ili na obje.

S druge strane, Regija Valonija i Francuska zajednica imaju odvojene skupštine i vlade, pri čemu skupštinu Francuske zajednice čine frankofoni zastupnici skupštine Regije Valonija i skupštine Regije Bruxelles-Priestolnica, a ministri u Vladi Regije Valonija često također služe i kao ministri u Vladi Francuske zajednice. Ovo **asimetrično rješenje** vjerojatno se može objasniti višim stupnjem posvećenosti flamanskih političkih aktera teritorijalizaciji zaštite prava njihove zajednice, kao i sklonosti valonskih aktera da se pitanja teritorijalne regionalizacije zemlje i zaštite kulturnih prava zajednica barem simbolički razdvoje.

Vertikalna podjela (o)vlasti

U nadležnosti Savezne vlade Belgije ostalo je značajno „zajedničko nasljeđe“, u koje spadaju resori pravosuđa, obrane (Belgijska Armija), savezne policije, socijalne sigurnosti, javnog duga i ostalih aspekata javnih financija, nuklearne energije, kao i državnih kompanija poput Belgijskih željeznica koje su izuzetak od prometa koji je prebačen u regionalnu nadležnost. Država je zadržala značajne ovlasti u oblastima

zdravstva, unutarnjih poslova i vanjskih poslova, prije svega zastupanja zemlje u EU i NATO i ispunjavanja svojih, kao i obveza nižih razina vlasti u tim organizacijama. U oblasti obrazovanja, država određuje minimalne obvezne sadržaje i minimalne kriterije za stjecanje obrazovnih kvalifikacija.

U sljedećoj tabeli prikazan je za sve pobrojane entitete obim njihove nadležnosti u odnosu na druge entitete, što podrazumijeva nadležnosti njihovih skupština/parlamenta i vlada (u slučaju savezne države i federalnih jedinica – zajednica i regija) ili vijeća i izvršnih kolegija (u slučaju pokrajina i općina). Entiteti koji su u tabeli ispisani *Italic-om* nemaju svoje posebne zakonodavne/predstavničke i izvršne institucije: okruzi (arrondissements) jer su jedinice isključivo administrativno-upravnog karaktera (dekoncentracija, a ne decentralizacija vlasti), jezična područja jer prvenstveno definiraju jezični režim u općinama na svom teritoriju, te Regija Flandrija jer njezine ovlasti provodi zajednički Flamanski parlament.

Savezna država	1	 Kraljevina Belgija											
Zajednice	3	 Flamanska zajednica					 Francuska zajednica					 Njemačka zajednica	
Regije	3	 <i>Regija Flandrija</i>					 Regija Bruxelles - Prijestolnica	 <i>Regija Valonija</i>					
Jezična područja	4	Nizozemsko					Dvojezično	Francusko					Njemačko
Pokrajine	10	Zapad. Flandrija	Istočna Flandrija	Antwerp	Limb-urg	Flam. Brabant	–	Walon. Brabant	Hainaut	Luxembourg	Namur	Liège	
Okruzi	43	8	6	3	3	2	1	1	7	5	3	4	
Općine	589	64	65	70	44	65	19	27	69	44	38	75	9

Zajednice imaju ovlasti unutar jezično definiranih geografskih oblasti, koje su se odnosile prije svega na jezično relevantna pitanja koja se osobno tiču pojedinaca pripadajućih različitim zajednicama – kulturu (uključujući audiovizualne medije), obrazovanje i službenu upotrebu jezika. Širenje ovlasti na također osobna pitanja manje izravno vezana uz uporabu jezika tiču se nižih razina zdravstvene zaštite, zaštite mladih, socijalne zaštite, podrške obitelji, pitanja imigranata, itd.

Ovlasti regija su isključivo teritorijalno definirane i odnose se na gospodarstvo, zapošljavanje, poljoprivredu, vodosnabdjevanje, stanogradnju, javne radove, energetiku, promet, zaštitu okoliša, prostorno uređenje, kreditiranje i vanjsku trgovinu. Tijela regija, također, kontroliraju javne službe u nadležnosti pokrajina, općina i međuopćinskih zajednica na njihovom teritoriju. U pojedinim oblastima nadležnosti su podijeljene, te različite razine vlasti mogu djelomično sudjelovati. Svaka od spomenutih razina vlasti ima pojedine ovlasti u oblastima znanstvenog istraživanja i međunarodne suradnje po pitanjima iz svoje nadležnosti.

Izbor središnjih tijela vlasti i uloga nižih razina vlasti u njihovom izboru

Kompleksnost identiteta stanovništva i ustavnog ustroja Belgije našla je odraza i u konstituiranju njenog najvišeg predstavničkog tijela na državnoj razini. U Zastupnički dom Saveznog parlamenta se bira 79 zastupnika iz 5 izbornih jedinica s flamanskom većinom, 49 zastupnika iz 5 izbornih jedinica sa frankofonom većinom, kao i 22 zastupnika iz dvojezične izborne jedinice Brisel-Hale-Vilvorde.

Savezni parlament sadrži i Senat (gornji dom Parlamenta, analogan Domu naroda u BiH) koji se danas bira neizravno, tako da 29 senatora imenuje Flamanski parlament iz vlastitih redova (podsjetimo, njega čine zastupnici Parlamenta Flandrije i članovi nizozemske jezične skupine Parlamenta Regije Bruxelles-Prijestolnica), 10 senatora imenuje Parlament Francuske zajednice (koji je sam sastavljen od svih članova Parlamenta Valonije i nekoliko članova francuske jezične skupine Parlamenta Regije Bruxelles-Prijestolnica), 8 senatora imenuje sam Parlament Valonije, 2 senatora iz svojih redova imenuju članova francuske jezične skupine Parlamenta Regije Bruxelles-Prijestolnica i jednog senatora imenuje Parlament Njemačke zajednice.

Kako bi se osiguralo **legitimno i proporcionalno predstavljanje unutar samih zajednica**, Ustav propisuje da barem jedan senator iz Flamanske zajednice, te šest njih iz Valonske, moraju biti izabrani s teritorija Regije Bruxelles-Prijestolnica.